

XXIII. СЕДНИЦА
ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА
НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
КРАЉЕВИНЕ

СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА

држана 3. децембра 1921. г. у Београду.

Председавао председник **Миша Трифуновић**.
 Заменик Секретара **Јован Маговчевић**.
 Присутан Министар за социјалну политику
 госп. др. Вјекослав Куковец.

(Почетак у 10 и $\frac{1}{4}$ часова.)

Председник **Миша Трифуновић**: Господо, отварам 23. седницу Законодавног Одбора. Молим, да чујете протокол 22. седнице.

Заменик секретара **Јован Маговчевић** чита записник 22. седнице.

Председник **Миша Трифуновић**: Господо, има ли примедба на протокол? (Нема.) Протокол је, господо, примљен.

Прелазимо на дневни ред. На дневном реду је 1. тачка: пријем у целости закона, који се распростире на целу територију Срба, Хрвата и Словенаца, о поступку са имовином поданика држава, које су у непријатељству са Србијом. Гласаће се, господо, поименично.

Заменик секретара **Јован Маговчевић** прозива чланове Законодавног Одбора да гласају.

(После гласања.)

Председник **Миша Трифуновић**: Господо, гласало је свега 14 чланова Законодавног Одбора. Сви су, господо, гласали за. Према томе, овај је закон примљен.

Прелазимо на другу тачку дневног реда: гласање о закону о заштити индустријске својине. Молим изволите чути прозивку.

Заменик секретара **Јован Маговчевић** прозива чланове Законодавног Одбора да гласају.

(После гласања.)

Председник **Миша Трифуновић**: Гласало је опет свега 14 чланова Законодавног Одбора и сви су гласали за.

Прелазимо на трећу тачку дневног реда: пројужење специјалне расправе о начрту закона осигурања радника. Дошли смо до XVII. главе. Жели ли ко да учини какву примедбу? (Нико се не јавља.) Стављам на гласање главу XVII. Ко је за то, да се глава XVII. прими овако како је редигована у секцији нека изволи седети, а ко је против нека изволи устати. (Сви седе.)

Председник **Миша Трифуновић**: Објављујем, господо, да је глава XVII. примљена.

На реду је глава XVIII. Нико се не јавља за реч. Ставићу је на гласање. Ко је против ове главе нека изволи дићи руку. (Нико не диже руку.) Оглашавам, господо, да је глава XVIII. примљена.

На реду је глава XIX. Изволите господине Московљевићу.

Милош Московљевић: Ја бих хтео једно објашњење поводом параграфа 172. Тамо се говори о Врховном суду. Сматра ли се то као државни суд? Хоће ли бити те судије државни чиновници? То значи, постоји један специјалан суд, раван Ка-

сационом суду. То не може бити по Уставу. Он може бити само једно одељење Касационог суда а као специјалан суд по Уставу не би могао бити. Дакле, молим вас прочитајте, господо, овај параграф.

Председник **Миша Трифуновић**: Има реч господин др. Марковић.

Др. **Лаза Марковић**: Ја, господо, не желим, да кварим овај систем, који је овде предвиђен у целом овом закону, али нисам у опште уверен о потреби специјалних судова, јер такви спорови могу да се појављују између осигураничких каса и између послодаваца и радника. Ако су ти односи регулисани законом, онда тај спор иде или Управном суду, ако је повређен један пропис, који је чисто управне природе, а ти су судови организовани, ми смо их предвидели; или спор иде ипак редовном суду. Мени није јасна цела потреба ових специјалних судова, где се говори о судијама и о поротницима, те се не зна, да ли се суди по закону или по уверењу поротника. Ја бих молио, да се овај одељак одложи. Ја нисам знао, да се овако брзо и километарски решавају главе овога закона. Ја сам имао примедбе за раније главе, зато молим, да се ово одложи бар за после подне.

Председник **Миша Трифуновић**: Има реч господин Шећеров.

Др. **Славко Шећеров**: Ја се придружујем мишљењу господина Марковића: да специјални судови нису потребни. Ми имамо окружних судова, Апелациони и Касациони суд, и зашто стварати специјалне судове за расправљање спорова око радничког осигурања. То није потребно тим пре што умножавамо чиновништво; бирократија постаје већа, а ми увек најављујемо намеру да бирократију треба смањити. Овим се законом стварају нова надлежства, која нису потребна.

Председник **Миша Трифуновић**: Има реч господин Министар за Социјалну Политику.

Министар за Социјалну Политику др. **Вјекослав Куковец**: Господо, ја мислим, да треба да остане као што је предложено. То није случајно унесено; него са обзиром на значај и карактер целе институције о којој се овде ради. Спорови, који се воде по тим предметима, специјалне су нарави. У првом степену о овим споровима пресуђују поротни судови, који су једнаки систему пороте. Ова институција, како смо се јуче сагласили, треба да буде што више аутономна институција. У неким државама у опште држава се не меша у те ствари. А у неким државама сама држава не плаћа ништа за ту институцију радничког осигурања, јер се ту ради само о интересима послодаваца и радника. Да је овде Влада узела ствар у своје руке и предложила неку организацију, то би била друга ствар, али држава другог јаког ауторитета нема, којим би се могао овај закон спровести. У свима државама постоје специјални судови по тим стварима.

Предмета, који долазе у обзир код ових специјалних судова, има огроман број и већ ради бржега рада тих институција потребно је, ако радник или послодавац није задовољан првом инстанцијом судском, да ствар дође што пре до решења код друге инстанције. Специјални ће судови, ако је ствар проста и лака, о тим специјалним питањима брже доносити одлуке и лакше ће се снаћи у тим предметима него ли они Касациони судови. Тај суд има истину значај Касационог суда, да касира и поопштава решења, која су противзаконита, али ипак су специјални предмети о којима они решавају и као прва и као друга инстанција. Ја мислим, да ми не бисмо учинили никакву услугу државној управи, ако јој дамо још и тај предмет. Зато вас молим, да примите то овако како је овде.

Председник Миша Трифуновић: Има реч г. др. Лаза Марковић.

Др. Лаза Марковић: Ја сам већ јуче нагласно глединте, с којега посматрам ову ствар и морам приметити, да ми ове ствари изводимо на један начин, који се не може одобрити, јер ми немамо ни најмање осигурања; наши су односи још несређени, индустрија је у зачетку и ми стварамо овде пет врста осигурања, обухватајући чак и оно осигурање, које ни земље индустријски много јаче развијене још нису увеле. И сад целокупни тај тако тежак и значајан посао хоћемо да изведемо једним потезом пера и да копирамо из једне луде болести за копирањем да копирамо организам, који постоји у земљама, које имају социјално законодавство више од 40 година. Тако смо и ми код нас копирали овај начин осигурања. (Министар др. **Куковец:** Постоји код нас већ дуго, већ 50 година у новим деловима државе.) Не, ви сте јуче споменули, кад ме већ тако изазивате, морам да вам кажем, да сте споменули, да је у Србији постојала инспекција рада, а у Србији су постојале две привредне инспекције. (Министар др. **Куковец:** Извините, ја сам рекао радничка комора.) Пардон, ја сам мислио, да сте рекли инспекција рада.

Ја налазим, да оваква једна организација специјалних судова која има смисла у земљама са једном развијеном индустријом, где могу бити ти спорни предмети многобројни и где би збиља то био један велики терет за редовне судове, тамо има смисла, али код нас, који тек имамо да стварамо тако рећи индустрију, да стварамо радништво и да га заштитимо, где имате у једном округу тек једну фабрику и сада ви хоћете да стварате таква осигурања, господе, то изгледа парадоксно. Таква осигурања морају се код нас извести тек постепено, дајмо ми те ствари редовним судовима, па ако се покаже немогућност у пракси, ако има велики број спорова, онда ништа не смета да се уведу и ти судови. Предајмо те ствари нотарским судовима, то су и онако чисто приватноправни спорови. Овде се ради о праву стеченом по једном факту, што је један радник улагао толико и толико премије, и онда стекао право на осигурање на случај болести, на случај несреће или на случај старости. Сад, молим вас, ради се о томе ко има то право, он и његови најближи сродници и појави се спор: да ли је он уплатио премије, да ли тај његов сродник, који истиче то право, има баш права да повлачи то осигурање. Ко ће расправити тај спор, него редован суд. Шта има ту порота да ради? Ту је ствар испитивања факата. Ја то не ра-

зумем, зашто у овој нашој земљи стварати један овако гломазан апарат. Нетачно је што се тврди, да то ништа неће државу да кошта. То ће, мало по мало, ипак државу да кошта, јер послодавци неће моћи то да плаћају, а такође ни радници и онда ће држава бити та, која ће то плаћати.

Ја сам, господе, за то, да се ово одложи бар до после подне, јер ја желим да о овоме говорим са мало више студије. Ово говорим сада прилично површно, то и сам признајем, јер је ова ствар дошла веома брзо. Ја, дакле, не тражим, да се то одбије, јер се бојим, да у томе не погрешим, али молим вас, да се то питање одложи до после подне, или до сутра, да бисмо се о томе питању могли договорити и расправити га детаљније и онако као што треба.

Известилац др. Павле Чубровић: Господе, ова идеја г. Марковића: да се укине овај овако устројен суд, могла би се можда примити, кад би била тачна његова претпоставка, да редовни судови могу решавати и те спорове. Кад би редовни судови, који су данас оптерећени веома великим послом и који ће увек бити оптерећени, могли узети на себе и овај терет, онда би се решавање и ових спорова могло пренети на редовне судове, савним природно, јер спорови су спорови, пресуде су пресуде. Оно што је нас у III. Секцији руководило, да начинимо овакву конценцију, овакве одредбе, то су ови разлози. (**Др. Л. Марковић:** Нисте ви ништа начинили, него сте просто превели оно што постоји у Немачкој!)

На првом месту, радништво код нас није у толиком обиму мало, као што замисља г. Лаза Марковић, нити су ти спорови тако мали, нити ће бити тако мали, као што он замисља. Радништво је код нас у много већем броју, особито у овако проширеној нашој држави, а исто тако биће од великог обима и спорови, који ће се јављати између послодавца и радника с једне стране, а с друге стране између појединих управних инстанција и појединих улагача у погледу тога осигурања. Међутим, ти су спорови питање свакидашњег хлеба, питање свакидашњих животних потреба; то су питања свакидашње земаљске продукције у најширем смислу те речи. И ако ми будемо пренели на редовне судове решавање питања о једном улогу од 2%, које питање на први поглед изгледа ситно, онда у том случају, ти редовни судови често пута неће завршити ни расправити такву једну ствар ни за пола године, ни за годину дана, а међутим успоравање брзог решења тога питања имаће своје реперкусије на целокупан наш привредни живот. И, да би се, господе, то отклонило, ми смо у III. Секцији усвојили овај предлог Министарства за Социјалну Политику и пренели решавање ових спорова на ову врсту поротних судова, који ће имати да решавају оваква питања у једном брзом процесу и брзом процедуром. А као једна врста контроле над тим поротним судом, над организацијом те пороте, долази стварно један државни судија, који има да спроводи целокупну процедуру у томе питању. Према томе са формалне стране посматрано, задовољен је разлог г. Марковића, јер тамо постоји један званичан орган, а задовољен је и са практичне стране, поглавито зато што имамо тамо једну врсту пороте. И ја бих вас као известилац секције молио, да ово питање не одлажемо, јер да се и одложи, ми га ипак на други начин нећемо решавати моћи. С тога вас молим, да ставите на гласање.

Председник **Миша Трифуновић**: Реч има г. Московљевић.

Милош Московљевић: Овај суд, како је предвиђен, или је државни суд, или није државни суд. Ако је државни суд, онда он по Уставу не може да буде, а ако није државни суд, онда се овако како је предвиђен такође не може допустити. Ево зашто. Ти судови имају да решавају истина само о једној врсти приватно-правних односа а овај је закон државни закон и ја мислим, да се не може допустити, да некакви приватни судови решавају о стварима, које су предвиђене једним државним законом.

Ја мислим, да ови судови треба да буду одељења редовних судова — котарских, окружних, апелационих и касационих судова. То је чини ми се у уредби о уређењу осигурања радника у чл. 160. предвиђено где се каже: »Председничко место може се према потреби установити и као посебно судијско место, које ће бити у саставу (статусу) Краљевскога суда, који се налази у седишту суда радничког осигурања«. То је већ друга ствар. Према томе могли би се ови судови тако и организовати, да не буду посебни судови него одељења редовних судова. (Извештај др. **Чубровић**: Формално и јесу.) Нису! Ово је осигурање под контролом Министра Социјалне Политике и врховни судија налази се под контролом Министра за Социјалну Политику.

Председник **Миша Трифуновић**: Реч има г. Министар за Социјалну Политику.

Министар за Социјалну Политику др. **Вјекослав Куковец**: Ја поново унозоравам, да то није тачно, да је то некакав прозвољни суд на који Министар Социјалне Политике има утицаја. Тај је суд сасвим самосталан и институција Министарства Правде и јавнога судства није ту никако ни повређена, јер се у чл. 166. каже: Председника, као и према потреби једнога и више његових заменика именује Министар Правде између судија Првостепених или виших судова, који делују у седишту суда радничког осигурања.

Ти судови имају поред званичног судије правника још и стручњака, то је по приволи ствари саме згодније. (Др. **Л. Марковић**: То нису стручњаци него поротници. Радници решавају о правничким питањима.) Ми имамо о многим материјалним стварима изабране судове уведене. И кад у таквим судовима имамо и судију Првостепеног Суда, онда какве би још гаранције требало? Ја вас молим, да примите ипак ствар овако каква је.

Председник **Миша Трифуновић**: Реч има др. Л. Марковић.

Др. **Лаза Марковић**: Ја бих молио, господе, да примите мој предлог, да ово одложимо до после подне, јер ја ћу вам поднети доказе, да ово не ваља. Донећу доказе што ти судови има да расправљају и видећете, да ли је боље да расправља то један правник или радник. Иначе ја немам ништа против тога, да спорове решавају окружни уреди за осигурање радника а да се жалбе подносе Средњом Уреду.

Чл. 159. говори ко ће да расправља спорове између једнога осигураника или његових правно-овлашћених сродника с једне стране и Средњег Уреда односно окружног уреда за осигурање радника с друге стране, ту немају места ни послодавци ни радници. То је једна чисто правна ствар

и ту ме не може г. Чубровић да убеди, да је добро ово, кад је просто позната ствар, да правничка питања најбоље могу да реше правници.

Председник **Миша Трифуновић**: Приступимо гласању о глави 19. овога предлога законског односно уредбе. Постоје два предлога: један г. др. Лазе Марковића, да се решавање о глави XIX. одложи до после подне и други предлог г. Министра Социјалне Политике, да се о овој глави одмах решава.

Министар за Социјалну Политику др. **Вјекослав Куковец**: Најзад, ја пристајем, да се решавање о глави XIX. одложи за после подне, али с тим да се настави решавање о глави XX. и даље.

Председник **Миша Трифуновић**: Јесу ли сви чланови вољни, да се ова глава одложи за после подне, пошто је на то и г. Министар пристао? (Одбор пристаје.) Господо, решавање о глави XIX. према томе одложено је за по подне.

Прелазимо на претрес главе XX. Има реч г. Јеремија Јеремић.

Јеремија Јеремић: Ја се не слажем са тачком другог члана 181., која говори, да Министар може изрицати новчане казне до 600 динара противу одговорних лица самоуправних органа, која не извршују законе или прописе издате на основу овога закона. Овде се, господо, не види минимум као што се види максимум, јер може наступити случај, да одговорна лица буду начелни пријатељи г. Министра и да г. Министар одговорном лицу изрекне један минимум казне од једног динара, а то, господо, не може да исплати ни сам утрошени материјал. Молим вас, господо, да због тога изволите унети један одређени минимум за казну, рецимо од 200—600 динара, како би одговорно лице збиља осетило ма и најмању казну. Држим да је ово врло умесно и да би требало према томе и унети.

Председник **Миша Трифуновић**: Реч има г. извештај.

Извештај др. **Павле Чубровић**: Господо, кад је одређен максимум, онда је самим тим одређен и минимум, он се подразумева. Узмите да је једно одговорно лице заслужило једну сасвим минималну казну, па да судија због овог одређеног минимума, рецимо од 200 динара, колико тражи г. Јеремић, мора да га казни са онолико са колико га по својој савести иначе не би казнио. Да не бисмо довели судију у положај, да излаже пресуде, које би се косиле са његовом савешћу, ми смо због тога одредили само максимум.

Министар за Социјалну Политику др. **Вјекослав Куковец**: Ја мислим, господо, ако бисмо већ метнели минимум, да би то било врло велико, али ја не увиђам потребу да се он уопште метне. Ми смо у уредби о сузбијању скupoће видели, да је највећу потешкоћу правило то, од којих су дошле оне кривне казне, које су компромитовале целу институцију. Али ја не правим питање од тога.

Јеремија Јеремић: Ја налазим, господо, да би се на тај начин, ако би се оставила ова уредба без минимума, оставило органима да раде шта хоће.

Др. **Лаза Марковић**: Ја имам примедбу код члана 184., први став. Тај члан гласи: »Против одредаба, закључака, одлука и пресуда Министра Социјалне Политике, учињених односно изречених у делокругу одређеном му овим законом, не може се даље жалити«. Ја мислим, да се ово не може овако примити и предајем овакву допуну:

»Против одредаба закључака, одлука и пресуда Министра Социјалне Политике, учињених односно изречених у делокругу одређеном му овим законом може се изрећи жалба врховном управном суду сем у случају кад није у питању повреда закона«.

Другим речима да објасним овај свој предлог. Има извесних односа где Министар по закону задржава себи дискрецијонално право и који се односи тичу радника неке врсте социјалне политике. У таквом случају, ако је остављено Министру да у последњој инстанцији одлучи, онда његова одлука не подлежи разматрању врховног надлежног суда. Али ако је у питању примена позитивних закона мора се по закону и та одлука подврћи, то јест дати могућности да изврши ревизију одлуке врховног управног суда, а то је Државни Савет. Овако стилизован § 184. даје могућност једноме Министру да повреди закон и да ни једна судска инстанција не може његову одлуку да испитује. Ја предлажем, да се прави разлика између оних одлука, при којима није остављена Министру дискрецијонална власт, да он сам одлучи и оних одлука где Министар примењује један позитивни законски пропис. Ако Министар примењује један позитивни законски пропис онда разматрање те одлуке мора да буде резервисано у крајњој инстанцији врховном управном суду а то је Државни Савет. Ја бих истакао ово као изузетан пример, да нема места даље жалби, ако је питање Министру оставило самим законом дискрецијоналну власт, да он сам реши. То је један принцип, који се понавља и није специјалан само за ове предлоге, који вреде за сва Министарства и било би нелогично да се он овде не усвоји.

Министар за Социјалну Политику, др. **Вјекослав Куковец:** Ја делим мишљење г. Марковића. Ако мисли г. Марковић, да та допуна треба, ја је примам. Само се по себи разуме, да не може ни једно Министарство да буде изузетно од онога чему подлеже сва друга надлежства.

Председник **Миша Трифуновић:** Ставићу на гласање. Има две примедбе код члана 184. г. Јеремића, коју г. Министар не прима и г. Марковића, коју г. Министар прима. Ставићу на гласање ову главу 20. са овом примедбом г. Марковића код члана 184. Ко је за то, да се ова глава овако прими нека изволи седети, ко је против нека изволи устати. (Већина седи.) Већина седи, глава је XX. примљена онако, како је редигована у секцији са примедбом г. Марковића код §-а 184.

На реду је глава XXI. Пошто се нико не јавља за реч, стављам на гласање: ко је за то, да се глава XXI. прими овако како је редигована у секцији нека седи, а ко је против нека устане. (Већина седи.) Објављујем, да је глава XXI. примљена, овако како је из секције изашла.

На претресу је глава XXII. Стављам на гласање ову главу, пошто се нико не јавља за реч: ко је за то, да се ова глава овако редигована каква је пред вама прими, нека изволи седети, а ко је против нека изволи устати. (Већина седи.) Објављујем, да је глава XXII. примљена.

На претресу је глава XXIII.

Недељко Дивац: Ја хоћу да истакнем, да сам и овде противан принципу квалитета, стога сматрам, да § 200. треба изменити у смислу, у коме сам раније предлагао, кад сам истицао изводе од принципа квалитета.

Министар за Социјалну Политику др. **Вјекослав Куковец:** Питање је већ начелно решено раније и стога се тамо постављени принципи не може сада мењати.

Председник **Миша Трифуновић:** Прима ли Одбор главу XXIII. како је предложена од секције? (Прима.) Објављујем, да је глава XXIII. примљена.

Прелазимо на главу XXIV. За реч се није пријавио нико. Прима ли Одбор предлог секције о овој глави? (Прима.) Објављујем, да је предлог секције у погледу ове главе примљен.

Сад прелазимо на следећу тачку дневног реда.

Милош Московљевић: Ја бих хтео да предложим, да се у овоме законском предлогу исправи језик пре него што се да у штампу. (Гласови: Прима се.)

Др. **Лаза Марковић:** Ми смо за после подне оставили једну главу овога закона и онда ћемо гласати за предлог у целини пошто завршимо дискусију. Ја бих желео, да приступимо решавању оног питања, које сам јуче споменуо, а то је: да ли ћемо ми моћи, као Законодавни Одбор, да дамо коначну законску снагу једном сасвим новом законском предлогу, који представља унификацију једног предлога нашег радничког законодавства, или ћемо сматрати, да овде функционишемо на основу члана 133. Устава, да вршимо изједначење законодавства и да нашу одлуку има да одобри Народна Скупштина по једном кратком поступку, предвиђеном једним чланом Устава. Пошто је Одбор јуче усвојио онај одлазак, који говори о осигурању радника за случај изнемоглости, (**Недељко Дивац:** Боље рећи: »Неспособности«) за случај неспособности, старости, и смрти, то је тиме цео закон добио једну далеко ширу подлогу и представља се као првенствен пример социјалног законодавства, за које овај Законодавни Одбор по моме уверењу није надлежан. Ја бих дакле молио, да ово питање провентилирамо, јер ако се донесе одлука, да ми сами имамо да прогласимо овај закон потпуним и коначним законским предлогом, онда би нас то ставило у немогућност, ми не бисмо гласали против овога предлога, али ја не бих гласао ни »за« и уздржао бих се од гласања или не бих ни дошао. Ја, господе, не смем да примим одговорност пред клубом, да овакву једну крупну ствар сами ми решавамо.

Што се тиче практичног резултата, ја мислим, да ни господи Министар, ни господа, која тврде да имају више интереса за овај предлог него други, немају никакве бојазни од тога, што ће Народна Скупштина једним гласањем са »да« или »не« да донесе своју одлуку. Ја сам уверен, да ће ова одлука бити позитивна и да ће Народна Скупштина овај законски предлог да прими, а уверен сам такође и за свој клуб и због тога смем то да кажем. С друге стране лојалност захтева, да ми овај предлог поднесемо својим друговима готов, да бисмо знали зашто ћемо гласати. Нема бојазни да ће то бити дуго, јер кад буде готов, онда имамо да упутимо Председнику Народне Скупштине овај законски предлог са молбом, да се стави на дневни ред једне од идучих седница, а кад се он стави на дневни ред које седнице скупштинске, онда Скупштина има да гласа са »да« или »не«. У име сваке групе може по један представник да изнесе своје гледиште и с тога ја мислим, да је ово потребно и

апелујем на господина Министра, да о овоме дискутујемо и нарочито молим г. Министра, да прихвати ове моје напомене, јер ни он нема никаквих разлога, да једну овакву крупну, значајну ствар одлаже, да бежи од Народне Скупштине, јер, господине, ако Народна Скупштина неће овај законски предлог, онда га ми можемо мање сами да примимо. А ако Народна Скупштина хоће овај законски предлог, као што сам уверен, онда налазим, да нема никаквих разлога да бежимо од Народне Скупштине и тако рећи кришом од њених леђа да то радимо. Ја из тих разлога налазим, да то сада дискутујемо, ако се ви слажете с тим, пошто смо ово свршили, а ако не, онда да одложимо за после подне или за једну конференцију и молим Вас, да о томе водите рачуна, јер се тиме ништа ствар не мења.

Председник Миша Трифуновић: Ја бих о томе питању за сада ово рекао. Г. Марковић покрене једно питање, које се тиче делокруга рада Законодавног Одбора. То је једно старо питање међу нама. Једни гледају на делокруг рада Законодавног Одбора на један начин ужи, а други на један шири начин. То је једно питање спорно међу нама, без разлике на партије. Али ја мислим, г. Марковићу, да после подне не бисмо могли дискутовати о овој ствари, док се клубови не би чули о томе. Ово је једно важно питање. Ја бих за после подне ставио само ову главу, на што је и г. Министар пристао, да је после подне изгласамо и дефинитивно свршимо у Законодавном Одбору.

Што се тиче друге ствари, хоћемо ли овај закон упутити Народној Скупштини по 133. § Устава или ћемо га сматрати да је дефинитивно свршен у Законодавном Одбору, ја мислим, да га оставимо за два дана, док не чујемо мишљење клубова. То је генерално питање делокруга рада Законодавног Одбора, то је питање претресао и раније, једни су заузимали једно гледиште а други друго и зато бих молио, ако пристаје г. Министар, да ову ствар одложимо за два дана.

Министар за Социјалну Политику др. Вјекослав Куковец: Јуче је била начелна дебата и г. Трифуновић је казао, да се ту ради о једноме начелу. Није било предлога у томе смислу, какав је сада постављен, него је једногласно примљено, да се приступи гласању о уредби како је ту. Ја сам јуче учинио једну концесију г. Марковићу, која касније није била потребна, јер није био постављен предлог по том захтеву, како га је он изнео у своме говору. Ја мислим, господине, да се противи уставу и досадашњој пракси, да ми постојеће уредбе, које су биле на претресу пред Законодавним Одбором, износимо пред пленум Скупштине, што је било већ путем уредбе предвиђено, јер по наредном захтеву Устава треба да се све уредбе поднесу Законодавном Одбору и није предвиђен никакав други поступак по тим уредбама, какве су биле, него да их Законодавни Одбор прими, одбаца или измени. Уредба од 27. јуна о. г., која ради о осигурању радника за случај болести, за случај несреће, мислим, да мора на сваки начин барем у колико се онега уредбе тиче дефинитивно бити решена овде. Тако се радило о свима другим уредбама и ни једна изузетак није био прављен, јербо Законодавни одбор има могућности, да уредбу, ако мисли, да није годно да је прими, да је одбаца и ја остављам господи, да реше у томе погледу, да ли имају могућности, да одбаце ту

уредбу, али никако не могу пристати на то, да се уредба у ономе опсегу, како је била обнародована у »Српским Новинама« од 27. јула о. г. и како ју је цео свет познао и како се примењује, о којој није било приговора у секцији Законодавног Одбора, где су све странке сарађивале, па и странка г. Марковића, да се овде прими, да се она износи пред скупштински пленум.

Што се тиче онога материјала, који је ту као допуна унесен код осигурања радника за случај старости, изнемоглости и смрти, једино о томе предлогу могло би бити речи, могло би бити речи о предлогу како га је ставио г. Марковић, али су ми јуче г. Дивац и г. Шимрак приговорили, да то не бих требао да чиним и јуче сам пристао на то, да та два предмета издвојимо и нико није поставио предлог, да се то учини, него се гласало о предлогу какав је ту и решено је по моме мишљењу дефинитивно о томе питању, као и о свима другим питањима. Али ја начелно и правно сматрам, да гледе онога дела законског предлога, који се тиче осигурања за случај старости и болести, да је гледиште у неколико друкчије него у уредби, која је била у целини обнародована и ако мисли Законодавни Одбор, да у томе погледу треба да се учини неки други поступак, ја мислим, да би то било недоследно, јер смо јуче већ ствар изгласали дефинитивно. Али ја признајем, да је ту друга материја него она прва и од прве правим питање, јер мислим, да је примљена дефинитивно и не знам, како треба то квалификовати, да једну ствар, коју смо јуче примили, сала одбацујемо, а ситуација се тиме не мења ништа. Мени није познато, нико није изнео разлог, зашто би требало друкчије поступати, јер се ту ради о стварима, које нису нове него, и ја сам већ јуче казао, да важећи постојећи закон регулише та питања разуме се у разним крајевима наше државе у неколико друкчије, а у ствари једнако, а у неким крајевима није специјално било још израђено то осигурање. Али и ту како се зна, у Србији, у Београду, имамо сада већ осигурање заведено. И намера је била моја и свију нас, који смо на томе радили, како бисмо дошли на осигурање радника, у оште радничког законодавства до онога принципа, који принцип одобрава већина у Скупштини, на име унификације да неће бити различитог живота ни политичког ни националног па ни привредног у разним деловима наше земље, него да живимо под једнаким законима и под једнаким условима. Ради тога ја мислим, да господи Марковић треба да одустане од свога предлога.

Др. Лаза Марковић: Господине, ја мислим, да је господи Министар у једној заблуди, јер је господи Министар сам предложио, да се све уредбе скупе у један закон и он је тај закон нама поднео и на основу тога закона радила је секција. Тиме је извршено оно, што се зове изједначење законодавства. Сада господи Министар каже: ја сам јуче био сагласан с тим, да се извоји оно што није било предвиђено. Ако је господи Министар био сагласан с тиме, онда не треба да нам предлаже цео овај закон, а он је предложио цео закон и све оне одредбе, које су постојале у појединим крајевима. Сад ми шаптамо на тешкоће, јер имамо потпуно нове ствари, о којима наши клубови немају појма и ми тражимо, да се тај закон ако буде примљен одштапа и стави на дневни ред скупштине, да га она простим гласањем прими или од-

бади. Ја мислим, да аргументи, које износи господин Министар, не могу да издрже критику.

Што је било јуче на седници, то је споредна ствар. Овде је у питању пропис Устава и питање односа Законодавног Одбора према пленуму скупштинском, у питању је наш мандат, да ли ми можемо овде само нове ствари да примамо. Ја се неључиво позивам на пропис Устава, који каже, да има две врсте послова које ради Законодавни Одбор. Једна је врста изједначење законодавства и то крајним поступком и у том случају тражи се одлука Скупштине, а друга је врста претресање постојећих уредаба. Господин Министар је повредио то друго и није поднео постојеће уредбе на претресање, него је израдио нешто сасвим ново. И ми смо у жељи да остваримо радничко законодавство с погледом на изједначење и хоћемо да примимо то, али сада долази друга ствар да то Скупштина санкционише. Ја не разумем, кад се већ пошло тим правцем што се не иде даље њиме и не разумем, зашто да се не да Скупштини, да она своје пуно право врши како јој то припада.

Господо, и иначе немамо на дневном реду скупштине ништа и ово ће бити једна лепа ствар, да се види да је Законодавни Одбор урадио нешто и изнео пред Скупштину. Ми имамо готов лег израђен предлог, који је истина много копиран, али који је добар предлог, па нека се онда тако покуша да ради. Можда ће то бити добро, а за то нема никакве бојазни, јер у Скупштини нема дискусије. Свака група преко свога представника има само да учини изјаву и ја онда не разумем зашто ово да се не изнесе пред Скупштину. Ми смо овде изједначили 20 разних уредаба и закона. Ево погледајте: (Чује се: Каквих 20!)

Потпредседник др. **Светислав Поповић**: Ја сам дужан да установим факт, да је Министар за Социјалну Политику фактички поднео на претрес Законодавном Одбору постојеће уредбе и те су уредбе уступљене секцији и ми смо добили извештај из секције, који је раздат посланицима и у коме се предвиђа један јединствени закон.

Има реч господин Чубровић.

Извештај др. **Павле Чубровић**: Молим Вас, господо, господин др. Лаза Марковић изгледа ми да није прочитао први став реферата, у коме је цитирано све, што је рађено о овом закону о радничком осигурању, које су уредбе унете у овај закон и које су измене у њему учињене. Јер у првом ставу извештаја се каже: господин Министар Социјалне Политике предложио је у погледу осигурања радника на узаконење свега 7 краљевских уредаба, 5 банских наредаба и две наредбе повереништва за Социјалну Политику у Сарајеву. Цитирани су тачно датуми кад су све те уредбе и наредбе допете. И у овом закону о радничком осигурању унете су извесне новеле, које су практиковане у свима уредбама, које су у пленуму Законодавног Одбора претресане. Ја се морам задржати на формалном гледишту. Прећи ћу на нека факта, која ће имати да демонстративно покажу, да је гледиште господина дра. Лазе Марковића нетачно.

Ми смо јуче претресали закон о радничком осигурању и господин др. Лаза Марковић имао је прилике да уочи недостатке овога закона и кад се гласало за закон о радничком осигурању у начелу и појединошћима, он је гласао за изузев главе XIX, за коју је решено да долази после подне на

решавање због оправданих примедба господина дра. Марковића, које сам ја као извештајца акцептирао, иначе цео закон усвојен је без великих примедба и замерака. Према томе, господо, са чисто формалне стране било би незгодно, да једну ствар, која је поднета Законодавном Одбору и коју је Законодавни Одбор усвојио у начелу и у појединошћима, да једну такву ствар сузбијемо и да је износимо пленуму Народне Скупштине на решавање, а не у смислу члана 130. Устава, да се та ствар реши дефинитивно у Законодавном Одбору. Ја напомињем да специјално овде у закону о радничком осигурању унете су мање новеле, мање су промене учињене, мање материјалне промене, него ли што су учињене при претресању закона о управи фондова, која се претвара у државну хипотекарну банку. Ја, господо, напомињем, да су у томе закону о државној хипотекарној банци, која постаје завод не само за штедњу него и за кредит под другим погодбама која се проширује на целу територију, дајући томе закону друге услове и друге погодбе, те новине биле од много већег значења, него ли што је ова новина коју смо упели у овај закон о радничком осигурању. И кад господин Лаза Марковић није код закона о државној хипотекарној банци нашао, да је то сувише крупна ствар, да премаша надлежност Законодавног Одбора, ја се чудим, зашто му ова новина код закона о радничком осигурању изгледа тако крупна, а она тако ситна. Ја напомињем, да смо и код свију других уредаба, које смо решавали, дискутовали о границама и компетенцији Законодавног Одбора. Ја констатујем, господо, са овога гледишта једну ствар, да нигде те границе и компетенције Законодавног Одбора у Уставу нису предвиђене, него се само говори о изменама уредаба, а докле ће те измене ићи, то је ствар Законодавног Одбора.

Према томе кад је до сада учињен један систем рада, који је пролазио кроз Законодавни Одбор и кад смо тај систем рада начелно усвојили и спровели, мени је нејасно да специјално код овога закона усвојимо неко друго гледиште, јер нема материјалног разлога за то, нема разлога ни формалнога ни битно материјалнога. Ја сам синоћ поменуо, да се суштина закона радничкога осигурања састоји у томе, што радници на основу својих улога осигуравају себе. (Др. **Лаза Марковић**: Цитирајте тачно: половину улажу послодавци, а половину радници.) Дозволите, да вам објасним. У болести послодавци дају само 2—3%, у несрећи само 2%, а у старости 11½%. (Др. **Лаза Марковић**: То није тачно.) То је тачно. Специјално ја сам, господо, и синоћ напоменуо: чим послодавци, чим држава налази за потребно да интервенише у предузећима приватних лица била она економске природе, била ма какве друге природе, онда треба послодавци да плате ту интервенцију, јер ако послодавци хоће да регулишу те своје односе према радништву, да знају тачно једну базу, по којој имају да раде, онда, разуме се, имају да уложе један проценат за осигурање, који им омогућава интервенцију.

Потпредседник др. **Светислав Поповић**: Ја молим да господин извештајца има у виду питање, које је покренуо господин Лаза Марковић, да ли овај закон треба да иде пред Народну Скупштину.

Извештај др. **Павле Чубровић**: Ја сам одговорио господину Лази Марковићу односно материјала о коме смо синоћ дискутовали и начелно свршили. Из ових разлога, које сам навео и раз-

лога, да су досад чинени преседани много крупније природе решавајући разне уредбе и паредбе и кодификујући исте, а у исто време узимајући у обзир новине, које су унете при кодификацији ове уредбе о осигурању радника, ја молим, да Законодавни Одбор стане на то гледиште, које смо до сада подржавали, да овај закон о радничком осигурању иде оним путем, којим су ишле и досадашње уредбе и њихове кодификације кроз Законодавни Одбор.

Потпредседник др. **Светислав Поповић**: Има реч господин др. Марковић ради личног објашњења.

Др. **Лаза Марковић**: Код члана 35. овог предлога каже се овако: »Од износа осигурања за случајеве болести, за случајеве изнемоглости, старости и смрти пада половина осигурања на терет послодавца, а половина на терет наменштеника« и чудно је, да господин извештач то незна.

Потпредседник др. **Светислав Поповић**: Има реч господин извештач ради личног објашњења.

Извештач др. **Павле Чубровић**: Ја констатујем, да се господин Лаза Марковић мало наљутио и нећу да му на ово одговорам. Ми смо више говорили о питању спорном, а не о тим стварима.

Потпредседник др. **Светислав Поповић**: Има реч господин Нинчић.

Др. **Момчило Нинчић**: Свакако, на основу Устава, може се бранити оно друго гледиште. Ја мислим, да господин Марковић има право што предлаже, да овај закон радничкога осигурања, као један врло важан предмет, треба да иде пред пленум Скупштине. Ја разумем бојазан, господе, што се вели да ће се ствар одуговлачити. То зависи од нас самих да ли ће тај предмет доћи пре или после пред Народну Скупштину. Ја прихватам предлог господина Лазе Марковића и ја мислим, да можемо редовним путем то постићи. Ја сам потпуно за радничко осигурање и од прилике на овој основи како се овде предвиђа. Нисам имао времена да проучим цео овај закон, али колико сам чуо из дискусије, ја видим, да је узета она основа за радничко осигурање која је у Немачкој. Ми видимо, да је то једна основа према оној у Немачкој. Једно морам да се бојим код тог предлога, јер ми у начелу нисмо за овакво осигурање, него треба да смо за онај редовни пут. Чим се показало, да то иде пред пленум, ја сам био и ја бих био за то, да иде пред пленум, али с тиме да се сви обавезујемо, да она донета и дође врло брзо пред пленум. Кад бих ја знао, да ова ствар не може да буде изгласана у пленуму, ја бих онда одмах од тога одустао.

Само једно обавештење ја бих хтео да добијем, да ли постоји једна извесна рачунска основа то јест да ли се на основи ових приноса рачунски може да докаже, да се све оне услуге, сва она осигурања и помоћи, које се предвиђају овим законом, могу донета да дају. Држава не доноси ништа, међутим колико се сећам према овоме држава ипак подноси све трошкове режије, а ти су велики. Она има да уздржаје централне организације, а поред свега тога неко други независан од државе управља том организацијом. У Војводини су комунисти под фирмом социјалиста управљали с тим болничким фондом и тако је компромитована она намјена, којој треба да служи тај болнички фонд. Ја, господе, не могу да допустим, да дође у питање

потпора радника у случају болести. Као што сам обавештен Министар за Социјалну Политику предузима мере, да се злоупотребама и изигравању радничког обезбеђења стане на пут. Јер како то сада иде то су партијске организације, а на радника се мора мислити независно од тога, којој он партији припада и не сме се допустити, да се једна партијска организација прихвати тих фондова. На жалост то није тако у Словенији, а нарочито у Војводини, где се може рећи, да је осигурање радника за случај болести пропало, јер партијски председници појединих странака докопали су се тог положаја, да тиме управљају. (Настаје приговарање.) Јест, господе, држава ће поднети тај каос, па ће се стање поправити, али нека тај каос траје 3 месеца, то ће радници, који ће бити болесни за то време, морати умрети. Ако господин Министар за Социјалну Политику није подносио ту рачунску основу, ја бих вас молио, да се обавестим о томе.

Потпредседник др. **Светислав Поповић**: Ја бих молио господу говорника, да не враћају ствар у начелну дискусију, јер је овај закон примљен за подлогу специјалне расправе и ми никад нећемо бити готови ако будемо тако радили. Дакле, ја мислим, да имамо сад само да расправимо о предлогу господина Лазе Марковића, а о његовом предлогу моћи ће се гласати, ако Одбор усвоји овај законски предлог и на трећем читању.

Министар за Социјалну Политику др. **Вјеслав Куковец**: Ја сам хтео само, ако ми господин председник допустити, да говорим о стварним питањима и изнесем рачунске податке и базу, на којој се овај закон оснива.

Др. **Момчило Нинчић**: Бројеви су најважнија ствар у овоме законском предлогу и ја мислим, да ни начелна дискусија није требала да се заврши, док те бројеве није чула.

Потпредседник др. **Светислав Поповић**: Господа чланови Законодавног Одбора могли су добити информације о тим бројкама и изван седнице Законодавног Одбора и да према томе не треба сад говорити и ја предпостављам, да су господа стекли ту информацију, према томе о томе не треба ни да дискутујемо. Има реч господин Недељко Дивац.

Недељко Дивац: Ја сматрам само за потребно да демантујем једно тврђење, које је пало од стране господина Нинчића, а то је, да у Војводини и осталим крајевима болничке благајне службе и као оруђе комунистичкој или социјал-демократској странци. То је апсолутно неосновано. (Чује се: То је тачно.) Господе, ја исто толико то категорици побијам, као што ви то категорици тврдите и кад би било потребно да се о томе овде дискутује, ја мислим, да би могао обеснажити то ваше тврђење.

У Војводини са тим болничким благајнама ствар стоји овако. Те болничке благајне биле су у рукама Маџара као и све друге установе. Да ли сте ви, господе, могли жељезнички саобраћај, који је такођер био у рукама Маџара, расчистити и уредити? Нисте, јер није било физичке могућности да то учините. Као што је у неколико расчишћено у саобраћају, тако је и учињено и у овим установама. У овим установама у првом реду налазе се социјал-демократи или комунисте, према томе који је покрет пресвојно. То није ништа необично, али се не врше злоупотребе у тим установама, јер тамо је тачно прописано који раденик има права и злоупотребе се не могу вршити. Ако има злоупотреба,

има их само у толико, колико их има у свима установама у нашем државном животу, а у колико их има, то се треба сузбијати, али ако је раднички покрет социјалистички или комунистички, природно је, да ће носити обележје своје партије, као што једна банка демократска носи обележје демократско и као што би један завод Луке Теловића при осигурању носно обележје његове партије. (Др. **Лаза Марковић**: Ми уступамо цело имање Луке Теловића социјалистичкој партији.)

Др. **Илија Шуменковић**: Ја ћу допустити, господо, да је мишљење господина Нинчића тачно то јест да ли је према Уставу спорно, да оваква једна уредба потпада под § 130. или § 133. Устава. То је спорно. Али има нешто што је неспорно, а то је да смо ми сви — да је Законодавни Одбор решио ту уредбу не према члану 133. Устава, него према члану 130. Устава. Ако се хоће такво мишљење, оно је дато раније. Кад се ова ствар упутила нама, она се није упутила као акт изједначавања закона, него као уредба по члану 130. И ми смо ту ствар тако и решавали. Ми смо прејудиицирали наше решење. Решавајући већ неколико дана ми смо тим сматрали, да ова уредба потпада под члан 130. Устава и за то што потпада под члан 130. Устава, ми смо га овако решили. Ко зна какво би било решење, да је господин Марковић покренуо унапред то питање, да ова уредба потпада под члан 133. (Др. **Јанко Шимрак**: Он је покренуо, али није прихваћено.) Ми смо га решили тако, као да потпада под члан 130. и немогуће је сад враћати се и ово питање решавати по члану 133. Устава.

Др. **Лаза Марковић**: Господин Шуменковић има право да смо се ми задржали на ономе, што нам је послало Министарство Социјалне Политике у року предвиђеном Уставом. Ми смо почели да прегледамо те уредбе као Законодавни Одбор, али у средини нашега рада настуило је нешто друго. Господин Министар Социјалне Политике приватно нам је дао готов законски предлог и ми смо у средини рада изишли из надлежности члана 130. Устава и прешли у ону другу надлежност члана 133. У томе је ствар.

Др. **Илија Шуменковић**: Мени је у мојој секцији господин Министар Правде подносио сасвим нове ствари и ми смо то примили.

Потпредседник др. **Светислав Поповић**: Ми не знамо, господо, хоће ли овај законски предлог бити примљен и на трећем читању и тек кад Законодавни Одбор дође у положај да доноси одлуку по томе колико ствар није решена, ми ћемо онда у Законодавном Одбору да донесемо одлуку о томе, да ли ће се овај законски предлог упутити секцији или не. Ја мислим, да пређемо на даљу тачку дневнога реда, а то је на претрес извештаја секције о закону о инспекцији рада. Отвара се начелни претрес. Има реч господин Лаза Марковић.

Др. **Лаза Марковић**: Господо, ја сам у начелу против овога законског предлога, као и у извесним стварима и у појединостима. Ја налазим, да цео овај посао око надзора над извршењем одредаба закона о заштити радника, да тај цео посао треба предати редовним управним властима, а не стварати некакве посебне инспекције. Али морам да учиним још једну примедбу. Изгледа ми чудновато, да ми прво решавамо закон о инспекцији рада, а нисмо решили онај претходни закон о заштити радника, јер може се десити, да ми онај

закон о заштити радника не примимо, а усвојимо овај закон о инспекцији рада. Стога ја мислим, да би требали да дневни ред преокренемо.

Потпредседник др. **Светислав Поповић**: Како сам и ја стекао уверење да је мишљење господина Марковића правилно, то ја сматрам, да би Законодавни Одбор требао да промени свој дневни ред, како је то господин Марковић предложио. (Прима се.) Онда, господо, Законодавни Одбор је с тим споразуман, да за сада одложимо расправу законског предлога о инспекцији рада и да пређемо на расправу првог законског предлога о заштити радника. Отварам начелни претрес о томе законском предлогу. Жели ли ко од госпoде посланика да узме реч у начелном претресу? Господине Марковићу, хоћете ли говорити?

Др. **Лаза Марковић**: Хоћу, али прво нека се јаве говорници, који би пре мене говорили.

Потпредседник др. **Светислав Поповић**: За реч се није нико пријавио. Има реч господин Марковић.

Др. **Лаза Марковић**: Господо, овај законски предлог о заштити радника има пуно добрих одредаба и ја ћу у начелу гласати за њега. Ја мислим, да ће и моји другови, ма да немам овлашћења да говорим у њихово име, такођер бити да се овај законски предлог у начелу прими. Али, у појединости овај законски предлог садржи пуно одредаба, о којима треба добро промислити, да ли их треба примити овакве какве су овде предложене, или их треба измењити, или пак неке ствари оставити нерегулисане овако једним принудним путем и оставити их слободном уговарању између радника и послодаваца. Једно од главних питања на које овде мислим, то је питање о принудном одређивању максималног радног времена.

Господо, у оном моменту кад се европски рат свршио, оним сломом неколико великих сила и кад је после тих тешких искушења, која су ратне невоље, ратни терети донели свима, а понајвише, може се рећи, радничкој класи, у моменту кад је радничка класа ослобођена оне стеге војних закона, под којом је стегом морала да ради за све време рата, у томе тренутку дошла је парола са свих страна за увођење што краћег радног времена, за увођење осмочасовног обавезног рада; на је један идеалист, бивши председник републике Сједињених Североамеричких Држава, Вилсон, чак успео да то унесе у Версаљски уговор о миру и да то наметне свима потписницима тога уговора као једну међународну обвезу. У томе тренутку кад се рат свршавао, постојало је наивно уверење, да ће одмах процватити срећа и благостање; нестало је рата и сада ће сви људи бити срећни и задовољни. Такво наивно проматрање прилика, које су имале наступити после рата, довело је до тога, да се није водило рачуна о најпрешнијој потреби економског развика. Пет година се рушило, пет година непродуктивног рада, пет година се трошило искључиво за рат, за муницију и за ратну спрему, ништа се није производило, у многим земљама била је и за време рата велика беда и та се беда после рата још увећала, а није се, као што рекох, мислило на то, да ће бити потребан рад, рад и што већи и што интензивнији рад, него се мислило и живело у уверењу, да ће после рата наступити одмор. И као резултат тога уверења дошло је примање осмочасовног рада, дошао је осмочасовни, па чак и мањи рад, јер ми имамо у пракси овде у Београду извесних радника у извесним структурама,

који неће да раде више од шест сати. А, господо, признаће вероватно и мој друг Дивац, као представник радничке класе, да нити је радничка класа као таква, нити је друштво, нити је држава ништа учинила, да тим радницима, ако раде осам часова, пружи друго какво занимање, или одмор, или што било, за оних других шестнаест часова с једне стране, а с друге стране народна привреда није тако оспособљена, да би могла и у нормалним приликама са осмочасовним радом за све врсте послова да постигне оно што треба да постигне: да исхрани човечанство да га оспособи за даљи културни рад, а камо ли сада после ових ратних катастрофа.

Господо, искуство које се имало са овим осмочасовним радом за непуне три године, то је искуство показало, да осмочасовни обавезни рад производи више штете него користи. Чак се и не зна, господо, које су то користи, које је он произвео. Те користи позитивне нису могле бити утврђене и ја ћу се радовати, ако ме господин Дивац, или ако ме господин Министар Социјалне Политике може уверити и ако може показати, које су то позитивне користи биле од увођења оваквог обавезног осмочасовног рада.

Господо, земље које су индустријски далеко развијеније него што је наша Краљевина, те земље данас напуштају осмочасовни рад. То су земље, које мање имају потребе да се економски подигну него ми, на се те земље ипак не заносе никаквим илузијама, него имају снаге и имају одлучности да и самим радницима кажу, да је и у њиховом интересу да више раде. Данас је, господо, живот веома скуп и данас треба радити. Данас је економска конкуренција тако тешка због несређене валуте у свима земљама и данас се само јаком производњом може да издржи та конкуренција. Наша земља, као првенствено агркултурна земља, у којој тежак ради не одмеравајући часове, — у њој — благодарећи само сељаку и таковом његовом раду, у случају кад нас не изневери природа или Бог, ми имамо добру жетву. (Др. Урош Стајић: Па ипак му ништа не дају.)

Наша индустрија мора да помогне тежака и земљорадника. Наше занатство и наша друга производња, која је доцна земљорадник, јер се од самог земљорада не може живети, та друга врста привреднога рада мора бити такође оспособљена, да може производити доста и да на тај начин може конкурисати. Зато при расправи оваквих предлога треба наравно имати у виду и интересе радника, али не треба губити из вида и интересе народне привреде, дакле оно што је у вези и са интересима радника. Јер, ако је народна привреда лошија, ако је у народној привреди наступило дефицит или слом, то прво осећају најсиромашнији сталезки, радници, на својој кожи и леђима. Они дакле немају никаква интереса, да народна привреда, чији су саставни део и чији су и они потрошачи, рамље и да не може успешно да ради.

Када се посматра економско стање наше у 19., 20. и 21. години, онажа се извесан напредак и то иде више стицајем прилика а не благодарећи некој нашој памети. Ја то овде отворено признајем и морам да кажем, да би наша привреда била много боља, да се одоздо држава мање у ту привреду мешала. Са тога гледишта ја бих желео, да при оцени овога предлога имамо у виду, нарочито при оцени оних његових одредаба, које говоре о

обавезном раду и о контроли тога рада, да не спутавамо народну привреду до мере, која би погађала и ту привреду и раднички ред као и нас друге и да гледамо да заштићујући једновремено радника од прекомерне експлоатације — а ја сам први, који ће бити за то — да не идемо у другу крајност, па да учинимо нешто што ће се светити и раднику. Неморално је, а то ће признати и представници радничке класе, да се забрањује оним радницима, који желе да раде и да исхрањују себе, 9 и 10 сати рада, а који не траже осмочасовни рад. Тешко је разумети каква је социјална реформа, да једнога здравога радника хоћете да спречите и да присилите да лети напусти рад у 5 сати, ако се осећа способан и ако хоће да ради и још један сат. И, господо, када би радник радио још један сат, то би и за народну привреду било много.

То је у начелу што бих хтео да кажем о овом питању, не говорећи о другим одредбама, нарочито о коморама и т. д., само морам да признам, да је пројекат прилично разблажен у погледу обавезног увођења осмочасовног рада. По моме схватању, то је добро што је тако учињено. То је врло добро. Постављена је једна извесна еластичност и дата је могућност, да се води рачуна о оним потребама, које сам ја мало пре споменуо. Али, господо, ја сам да се то још више разблажи где год је то потребно сматрајући, да то не би угрожавало легитимне интересе радничке класе. Ја сам уверен, да то може још да се разблажи.

На другом месту, односно овога надзора и регулисавања осигурања, ја бих био за то, да се уноси што мање одредаба, јер што се више мешају са стране, било представници Министарства Социјалне Политике, било инспектори рада, држим, да би тиме народна привреда ишла много горе. Дакле то мешање са стране треба да буде што мање, а с друге стране, као што рекох, треба да се остане у оним разумним границама, које су и за заштиту радника потребне, а које неће спутавати развој целокупне наше привредне делатности. Ја знам, да и господа то добро знају, а многи међу нама и боље; да нама предстоји један период економског подизања, период наше продукције. Ми, господо, не можемо достићи ни равнотежу у буџету, нити пак уопште равнотежу у привреди, ако не производимо и ако те производе не пласирамо паметно тамо, где се најбоље могу пласирати. За нас је овде један позитиван проблем, који је у вези са производњом. Немојте да будемо демагози, већ имајмо снаге и радницима казати, да је у њиховом интересу да раде више, али да им се од тога вишка рада обезбеди и вишак користи за њих.

То сам имао да кажем у начелу, изјављујући да сам говорио само у своје име, јер нисам имао овлашћење од мога клуба да у њихово име говорим.

Недељко Дивац: Господо, закон о заштити радника стоји у једној тесној органској вези са законом о осигурању и у свима земљама прво се почиње са законом о заштити радника на онда са законом о осигурању радника. И кад смо се сложили у томе, да је потребно извести осигурање радника онда у толико се пре морамо сложити у томе, да је потребно извести заштиту најамних радника. Јер сви ови односи се искључују за класу најамних радника, то не треба заборавити. То је један нарочити ред друштвени, који не располаже ни једним

другим sredstvom za život izuzev njegovu fizičku radnu snagu или духовну. То је један капитал, од кога он живи, једно средство, на које је он упућен и кад га то средство изда он другога нема. И треба правити разлику између те класе друштвене и свију других класа па чак и земљорадника, који има једно златно средство у својим рукама, а то је његова земља. О капиталистима већ и да не говоримо. Осигурање се сматра као допуна заштити радника. Према томе питање о заштити радника је примарније и од важније вредности него питање о осигурању.

Два су разлога, која нас опредељују да данас решимо питање о заштити и осигурању радника: једно је хумано а друго социјалне природе. Један Бисмарк кад је расправљао питање о заштити радника и о осигурању, он је полазио са социјалне тачке гледишта, њега је то политички интересовало а не хумано, а ми се сада морамо руководити и једним и другим обзиром и хуманим и социјалним. Хуманим да овај многобројни свет радничке класе заштитимо од тешких последица рада на једној страни, а исто тако и од превелике несигурности за живот. И на другој страни, господо, морају да нас руководе социјални разлози, да тој класи ставимо један такав положај, да се и она осећа као саставни органски део овога друштва, који ми чинимо и да је готова увек да се за њ жртвује. Г. Дрофеник нарочито напомиње немачку радничку класу и каже: Кад смо се угледали на Немачку приликом доношења закона о осигурању радника, онда угледајмо се на Немачку и кад је у питању закон о заштити радника и каже, да у Немачкој радници раде више од 10 сати, а ја вас уверавам, да је Немачка била прва, која је донела закон о осмочасовном радном времену. У погледу радничког законодавства Немачка је била испред свих других земаља. И у колико је она у политичком погледу била рђав пример у свету, у толико је у социјалном погледу служила свету као најлепши пример. Једино се тиме и да објаснити она појава, на коју је указао г. Дрофеник: да су немачки радници патриоти. Они су патриоти, јер нигде у Европи раденик није био боље осигуран него ли у Немачкој, нигде питање о заштити радника није било боље спроведено ни пре ни после рата него ли у Немачкој. Није, господо, тачно оно што је малочас речено, да је немачка република извршила продужење радног времена од 8 на 10 часова, него су сами немачки радници донели одлуку, да то време продуже на 10 часова, да би са та два сата дужег рада олакшали тежак положај, у који је запала њихова држава услед рђаве политике предратне Немачке. И, господо, кад се већ говори о патриотизму немачких радника, онда треба потражити разлога тој појави, а њен је разлог у томе, што ни у једној другој земљи ни пре ни после рата положај радничке класе није био тако повољно регулисан као у Немачкој. И кад ја данас тражим, да заштитно радничко законодавство буде што боље спроведено по раденике, онда је и то један од мотива, који ме у томе тражењу руководи. Ја знам, да се то не може одмах спровести у пракси. Зато ће бити нужно да протече једна па и две године, али ми можемо сада донети закон, који ће учинити да се код наше радничке класе развије љубав према земљи и према народу. То на други начин не може се постићи. То је дакле један патриотски разлог,

да се радничкој класи што је могуће више изиђе на сушет.

Сада имам да одговорим г. Марковићу, који је учинио неколико примедба против овог законског предлога, нарочито у погледу дужине радног времена, тражећи неограничавање на 8 сати. Ја морам покушати да обеснажим ово тражење г. Марковића. Најважнији његов разлог је у томе што он сматра, да би ограничавање радног времена на 8 сати за најамно радништво било велика сметња нашем привредном развоју. Он иде тако далеко, да у том тражењу долази и до апсурдума, да тражи пуни либерализам, да тражи, да се оставе одрешене руке раду и капиталу, па како се они погоде. То је гледиште владало у току прошлога века и мислим, да се звало манчестарски систем. Оно је имало вредности онда, кад су у свету владали феудални односи. Оно је онда било на своме месту, кад се свет имао да ослобођава од личне зависности, али се то време преживело и ми смо сада у фази других друштвених односа, где тај либерализам није више добар, где није слободуман него напротив врло реакционаран. Ја мислим, да је г. Марковић ову примедбу сасвим случајно казао, јер је ово његово тражење данас сасвим неусвојиво.

Даље, он је учинио примедбу, да је и радницима потребно да раде и да их у томе не треба спречавати. Па је онда учинио примедба, да ће данашња држава донети закон, којим ће радницима забранити дуже радно време од 8 сати. Шта ће раденик радити у слободном времену од 16 сати, које му остаје на расположење? Сасвим је логично, да му је од тог слободног времена 8 сати најмање потребно да спава, а 8 му сати остаје на расположење. Сада да видимо како стоји ствар. Прво, има једна врло важна околност, о којој г. Марковић није водио рачуна, па ни г. Дрофеник, за најамничко радништво не само код нас него и у свима капиталистичким земљама, а то је беспослица, која дави радничку класу као мора и која као Дамоклов мач целе године висе над главама радника. (Дрофеник: Нека иду на села.) Немојте причати тако! У свима областима нашега рада и у области индустријског рада и занатског рада код нас, и ако наша земља није индустријска земља него претежно аграрна, свуда у области рада влада перманентна беспослица. Увек има на пиаџи више раденика него што има посла, а сви желе, да се дужина радног времена ограничи. Она је великим делом потекла отуда, што се жели, да се створи посао тим радницима. Јер услед те конкуренције, кад је дуго време, увек имате за време рада на пиаџи половину а у времену мртве сезоне имате девет процената раденика без посла. Тиме се ствара једно страшно стање, раденик не може доћи до посла, а у времену кад се требало радити услед сувешног дугог времена један велики део раденика остао је без посла и није могао да се осигура за оно време кад не буде рада. То је један од најважнијих разлога социјалних, који се узима у обзир у свима државама па и код нас, кад је питање о свођењу радног времена на осам сати.

Даље има и других разлога, који су по среди: то су породични, хумани и други разлози, које нећу спомињати. Што, се тиче беспослице, то и г. Дрофеник најбоље зна, нема нигде акутније беспослице него што је Словенија, која је из сасвим разумљивих разлога најпретежнији инду-

стријски крај наше државе. У Словенији имамо индустрију рударства врло развијену, те данас у Трбовљу у једном од највећих рударских предузећа угљокопа имате масу радника, који су на путу да остану без посла. У свима фабрикама, господо, настао је застој па чак и у металургијским фабрикама, које би требале да су највише запослене због израде пољопривредних справа, железничког материјала па чак и оружног материјала. Свуда имате беспослицу због тога, што се производи много више него што се може на пиаци да прода. Ето, господо, довољне су те околности, да сасвим обезбеже ону жељу, да радницима треба оставити могућност да што више раде. На тај начин ми, господо, олудимо радницима рад, који им треба и који желе.

Сад, господо, ја нећу да прелазим на многобројне друге ствари. Рећи ћу најзад још и то, да дужина радног времена не значи увек и повећање производње. То је утврђено до сада, за све области производње па чак и за област занатлијске производње. Стално се каже, стално се говори, да производња буде што интензивнија. И кад се то каже, онда се мисли, да се интензивном производњом оставе сасвим слободне руке раду, да буде слободан однос између рада и капитала. Али, господо, то не значи увек интензивна производња. Код нас, то сви знају, то зна и г. Нинчић, а то ће знати и г. Марковић, код нас и пре 10 година, пре него што је донесен закон о радњама, владали су овакви односи, да се готово у свима грамама занатске производње радило по 16 па и по 18 сати дневно и био је варварски обичај, да су опанчари почињали свој посао у 3 и 4 сата изјутра па терали до 10 сати ноћу и радили су према свећи. То је било немилосрдно затирање. Толико дуго радно време није могло дати нарочите резултате, јер је пажња и физичка снага онога света била толико слоњена, да није могла дати ни половину од онога, што би дала, кад би била прибрана и одморна. Скраћивањем радног времена на нормалну меру, а то је научним испитивањем утврђено, на 8 сати, доказано је, да тиме производња не трпи никакву штету. Да оставим разлог, да радници у тешком индустријском предузећу не могу да издрже, али чак у области занатске производње, у предузећу одморног рада, осмочасовни радни дан даће исто толико колико 10 до 12 сати заморног рада. Но и даљи један разлог исто тако важан, да ми не можемо бити још за све разблаживање ових одредаба о осмочасовном радном времену, као што то жели г. Марковић, а то је ово, што ми имамо једно фактичко стање, које одговара овоме закону. Господо, ми у свима занатима, готово овде у Београду, па и у Србији, у свима грамама занатске производње, имамо де факто осмочасовно радно време. У свима грамама: кројачкој, обућарској, металској и редом да вам не набрајам више, по србијанском закону о радњама од 1910. године радно време било је ограничено на 10 сати а по изузетку на 12 сати. Али од тада, господо, радници су сами преко својих синдикалних организација успели, да готово свуда спроведу тарифу, према којој не раде дуже од 8 сати. Ако бисмо ми доносили један закон, који чак не би био ни легализовао ни санкционисао фактичко стање, које постоји, то не би био закон никакав и радничка класа не би имала разлога да осети никакву обвезу према држави и не би се могло створити једно осећање уверења

код ње, да је држава за њу нешто у томе погледу учинила. Ја вас уверавам, да готово у ствари код нас постоји фактичко стање ствари овако, како закон предвиђа, ако не у многим погледу још и боље. И држава би требала овде да иде испред ствараног стања догађаја. Она стварно стоји на тој висини, можда и порад тога стоји, а држава је дужна из разлога, које сам поменуо, да радничку класу заштити и осигура. Ја опет наглашћујем, да је радничка класа везана за државу и да радничка класа треба да осети, да држава није заиста само извршни орган капиталистичке класе већ да је орган целокупног друштвеног живота. То ће се уверење моћи створити само у томе случају, ако држава буде заштити и осигурању радника обратила пажњу онолику, колику је пажњу обратила осталим друштвеним редовима а нарочито свим имућним редовима, капиталистичкој класи, која је на све могуће начине обезбеђена и осигурана у своме раду и животу.

Зато ћу, господо, гласати у начелу за овај закон ма да има један низ појединости, са којима се не би сложило из сасвим супротних разлога од оних г. др. Марковића и Дрофеника.

Председник др. Светислав Поповић: Има реч г. Дрофеник.

Јосип Дрофеник: По рес извршном ни извршном говору господо др. Марковића немам веч кај посебнега припомнити. Венда ми доволите, да в кратких беселах нагласим пред Вами, како нујно потребно је, да се при нас дигне продукција.

Ми се нахајамо сада в страшних господарских размерах, ки со последица световне војне, ни треба је, да се равнамо по истих принципних какоп все друге државе, власти државе, ки со нам неварие (на пр. Немчија). Да се бо па дигнула продукција, не смемо овирати дела, ампак форсирајмо дело! Ми морамо устваријати нове вредности, да се дигне наша валута ни туди благостање делавскега стана. Ствари, ки се предлагало в предложеном законском начрту, со енпер за демагога прав добре ни хвалежне. Тода јаз мислим, да је демагошко разправљање о тако важних впрашањих наварност злочин, ниц мањши злочин какоп други злочини, ки се туди в навалнем живљењу с тем именов знамудјејо. Тога законскога начрта не моремо в облики, какоп је предложен, на нобен начин спрејети, кер видимо, да гре за тем, да придемо чим даље в веље економске трзавине. Ми морамо ити за тем, да се наше господарство дигне ни да придемо до буцетнега равновесја. То је па по мојем мњењу могоче само на та начин, че дигнемо своје господарство. Господарство па се може дигнути само в делом, в делом ни зопет в делом.

Никло не може уговарјати, да смо с тем законом копирали Немчију, какоп је то же добро оменил господ др. Лаза Марковић. Тода чесмо та закон копирали од Немцев, закај не поснемамо Немцев туди в других стварех? Знано је, да је немшка република звиншала делавно добо на 10 вр дневно, зато да се дигне продукција ни консолидирајо финансије. То дела при Немцих њихов патриотизем, ки та морамо устварити туди при нас.

Да је 8 врни делавник при некаторих подјетних в марсикаком озиру школљив, нај наведем пар примеров. Принципа је одредба, ки преповедује рокоделнем делати дневно по 10 вр. Вен рокоделни, ки со делали с својими услужбениш веч него по 8 вр на дан, да со могли преживити својо

дружину, со били казнивани з глобама по 2000 до 5000 крон. Тиста рокоделци па, ки нисо хотели делати толико часа, со добили премије. Али је то економско, али је то в корист делавцев?

Друг случај. Пред ланским је стал пред порото в Цељу товарнишки делавец заради худоделства убоја. Ни делал в потрањих просторих товарне, амнак зунај на простем, накладал је вагоне, складал камење итд. Делал је по 8 ур на дан. Кер је бил навајен, да је делал даље часа, је по кончани служби шел помагат кметом при њиховем делу. Косил је, цепил дрва итд. Морал је гледати, да кај веч заслужи, кер је имел велико дружино. Скрбети је морал за 10 отрок, за болно матер ин за јело. Тога његови товариши со га тепил, че је хотел делати веч него 8 ур на дан, чеи да јим с тем квари 8 урни делавник. Мож је морал ити домов, ко је минуло дело в товарни, ин там је видел своје лачне отроке. Тога погледа ни могл пренапати, причел је захајати в гостилно ин је постал из поштењега делавца пијанец ин концем концев убијалец. Пред порото се је конштатирало, да прави убијалец ин обтоженец, амнак да је та убој закривил закон о 8-урнем делавнику, ки је обтоженца овирал, да ни могл заслужити толико, коликор је његова дружина потребовала. Обтоженец је бил огласно опрошчен. Рекли смо, да је закон крив, да је он извршил убојство.

Јаз никакор не одклањам 8 урнега делавника там, кјер је рес потребно, какор на пр. при делавних в јамах, при печех ин сплох при тежкем делу. Тога али је 8-урни делавник потребен при всех рокоделних, на пр. при бривцих, ки достиграт по 6 ур роке држе крижко, звечер па, ко придејо људје ин би бривец лахко делал, па не смеје делати? Тога че дела бривеки помочник веч него 8 ур на дан, је његов господар казнован.

Закон о 8-урнем делавнику се је разтегнул тули на трговце ин на дуче поклинце, ки имајо чисто лахко дело, ки не утрудн човека. При некаторих поклинцих услужбенец моробити вес дан не дела нити две ури. Тога че би нанесла прилика, да би лахко делал звечер, ко је његових 8 ур минуло, му на закон преповедује дело.

8-урни делавник ни достиграт нити в интересу продуцента нити в интересу делавца. Оба имата велико школо, зласти не делавец. 8-урни делавник је намреч подражил продукцију, велел тела је постало все живљење дракје, делавец тежко изхаја с својим заслужком ин концем концев има највечио шкодо од те тако зване благодати делавец сам.

Зато предлагам, да се увеле 8-урни делавник само за рес тежко дело, да се на при всех подјетних, кодер ин тежкога дела, чувти свободен споразум мел делавцем ин делоталалнем. Ако се закон тему примерно не изпремени ин ако господ министер на то не море пристати, морам жал изјавити, да бом гласовал проти законском начрту.

Потиредселник др. **Светислав Поповић:** Има реч господин Нинчић.

Др. **Момчило Нинчић:** Господо, ја бих имао да учиним једну малу напомену односно овога начпа нашега рата овде. Имајући да овде решимо многобројне ствари ми морамо овде најважније да ломимо тако рећи преко колена. Ето тако вам је сада олјутрос а решавању питање радничкога законодавства а међутим овога момента г. Министра нема ту и зато ћу ја бити слободан да инак

говорим и то Г. Председнику, кад већ нема ту Министра, а жалним пита је г. Министар отишао. Имам да напоменем ову ствар, да је г. Председник учинио погрешку, што је допустио, да се решење о радничком обезбеђењу овде коначно доноси пре него што се има појма о рачунским односима самог обезбеђења. Ја не знам, како може ко гласати »за« или »против«, кад нема тих рачунских односа. То нам је прва основица за једно обезбеђење. Г. Министар је хтео то да нам изнесе, али је г. Председник спречно, да он то учини. Зато је он имао формално право али стварно није имао право. И сада ми имамо овако без тога на брзу руку да решавамо о радничком обезбеђењу. Ја мислим, да кад је реч о томе, да решавамо о овоме питању, ми имамо да решавамо у ствари о осмочасовном раду.

Колико ће времена рад да траје, то је, господо, питање на коме се сукобљавају разни интереси. Несумњива је ствар, господо, да разлози народне привредне производње не захтевају осмочасовни рад. На против он је штетан по развитак њен са народног привредног гледишта. Сасвим други разлози међутим говоре за осмочасовни рад, говоре разлози социјалне политике итд., али интереси народне привредне производње не захтевају то. Чак и у овоме хаосу народне привредне производње, који је наступио после рата, није тај случај, а томе хаосу је од свих узрока највећи узрок тај, што се на брзу руку, тако рећи на пречал завело радно време од 8 часова. И то није заведено време услед кога другог разлога, већ једино са чисто политичкога разлога. Била је таква политичка ситуација, да се је то тако учинило. Један радник, који је радио 10 часова, па кад сада тај рад спадне на 8 часова, док је он за време рата радио и више од 10 часова, не може сада да покаже тај рад у потпуно довољној мери. И тај је случај један разлог, да је услед тога што је скраћивање времена рада било нагло, било врло тешких последица са гледишта народне привредне производње. Зато налазим, да је завођење осмочасовног рада изазвало ове тешке последице по народну привредну производњу и понављам, да тај осмочасовни рад несумњиво смањује ту производњу. Г. Дивац доказује, да је тај рад користан зато, што смањује беспослицу. Кад један радник ради 8 часова, он ради мање него онај, који ради 10 часова и онда у таквом случају, када је рад осмочасовни, предузећа морају имати већи број радника и онда отуда долази беспослица, али се у исто време смањује и сама производња. Вршени су експерименти у томе погледу, да ли је бољи осмочасовни рад и у колико се је могло то експериментима доказати доказано је, да привредна снага једнога радника, ако се смањује радно време, расте до навесне мере. Тако други радник, који десет часова ради дневно, не производи више него онај радник, који ради 9 часова и 12 часова. Али, господо, кад један радник ради 8 часова дневно, онда тај радник не може интензифицирати посао као радник, који ради 9 часова дневно. Осмочасовно радно време смањује производњу а отуда смањује беспослицу.

Само један пример. Немачка је после рата повећала радно време са 2 часа, па је ипак тамо најмање беспослице. У Билеској, у Америци и Француској заведено је осмочасовно радно време, па ипак милиони људи остали су без рада. Привредне прилике су такве да време рада не утиче на

беспослицу него има ваздан крупних узрока. Ја сам уверен, да не треба допустити, да радно време буде преко 10 часова. Да се је и код нас увело десеточасовно радно време као и у Немачкој после рата, стање би за раднике било боље и беспослице не би било. Немачка је, господо, предњачила у погледу радничког законодавства и пре рата. Она није завела десеточасовно радно време, него из политичких разлога и у Немачкој је било заведено осмочасовно радно време. Ниједна држава не би могла да се реши, да заведе осмочасовно радно време, док не види, да и друге државе то раде, јер кад једна заведе осмочасовно радно време без споразума са другим државама, она ће страдати и онда су се и друге државе морале обавезати, да ће се држати те обавезе осмочасовног радног времена.

Господо, да код нас постоји Србијански закон о радничком законодавству, ја не бих био за десеточасовно радно време него за деветочасовно. Али кад је усвојен принцип осмочасовног радног времена, тешко је сад враћати се назад. Привредне прилике у нашој земљи захтевају појачавање производње и повећавање радног времена, али из социјално-политичких разлога то је немогуће. Раднички свет је добио то радно време од 8 часова и то сматра као своју тековину, та је тековина политичка није њихова лична, коју не би смели да реметимо. Сад је тешко ма шта учинити. Али има једна ствар, која мора да се уради. Ми морамо предвидети прилике, о којима ће се водити рачуна, ми морамо водити рачуна о нашој народној привредној ситуацији. У овом закону нема никаквих изузетака, који би повећавали народну производњу или их има врло мало. Свуда где се допушта ублажавањем да се ради више од 8 часова дневно, на другом месту се то смањује. Ту је Министарство за Социјалну Политику учинило једну тешку грешку. Зато што се тим питањем о радном времену баве поглавито социјалисте и увуку се и кадрада и комунисте тако, да у Министарству за Социјалну Политику, од кад је то Министарство створено, није се водило довољно рачуна о привредном стању наше земље, него се увек ишло за тим, да се испуне захтеви радника.

Ево ја ћу вам навести један пример. Министарство за Социјалну Политику поред великих грешака, које је учинило, учинило је још једну велику грешку за земљу у погледу сезоне грађевинских радова. Сад политичке и народно привредне прилике захтевају, да се што више зграда подигне. Министарство за Социјалну Политику учинило је један грех што је унело забуну. Узмемо на пример време у Београду, кад је почело зидање. Тешко је било човеку гледати, кад види раднике, који свега неколико месеци у Београду раде, да лети у 4 часа после подне прекину посао. У неким радницама радило се преко тога времена да би се посао убрзао. Долази инспектор Министарства за Социјалну Политику, спречава рад и онда настаје спор између инспектора Министарства Грађевина и инспектора Министарства за Социјалну Политику. Требало је грађење зграда убрзати. Шта је могао један радник у 4 сата после подне лети да ради, један радник који се није организовао. (Др. **Јанко Шимрак**: Да иде својој кући да своју децу опере.)

Да је тако, ја бих први казао, да имате право. Али ови радници нису навикнути на то. Радник, који је раније радио 10 часова дневно, није имао времена да се брине о породици. Да се

дође до тога, што жели господин Шимрак, треба да се створи психолошка ситуација. Али данас ти радници после рада иду у кафану. Ја молим господина Шимрака, да не карикира мој говор, ја сам јасно казао моје погледе односно радног времена. Тај радник који је после 4 сата ишао у кафану, могао је само алкохолизам појачати, дакле није од користи ни за радничку класу 8 часовно радно време. Погрешка је била велика што је 8-часовно време рада важило у сезони рада. У интересу је и радничке класе, да се у сезони рада више ради, послови су били велики у грађевинским пословима и ако у пословима друге врсте може бити страшне хаотичне беспослице, у грађевинским пословима беспослице не може бити. Као што рекох у сезони грађевинских послова радник у 4 сата после подне прекида рад. Кад је најбоље време рада да се ти послови за државу сврше, морали су бити прекинути зато, што важи 8-часовно време рада. Сад пак у овој ситуацији има могућности, да се у сезони рада ради неколико месеци преко године а зими радник не зна шта да ради. Питање је да ли тај радник може стећи толико преко лета, да може са том зарадом да презими.

У закону о осигурању радничком предвиђа се да може бити продужења рада али само у току 3 месеца тако, да продужење не може прећи максимум, који надлежна инспекција рада утврди. Ја мислим, да се у зидарским пословима, не у радницима, може допустити форсирање рада за извесан број година, ја бих допустио за 3, 4, 5 година, да се може радно време повећати у грађевинској индустрији, да се убрза зидање после рата.

Код зидарских послова на отвореном месту радно време би се могло за извесно доба године повећати, тако да ти радници раде 10 часова дневно у сезони рада. Можемо се о томе споразумети колико, али несумњиво је, да за неколико година, за 5—6 година мора се форсирати рад, јер онај зидарски радник, који ради свега 6 месеци преко године у сезони рада 10 часова дневно, кад се рачуна његово време рада за целу годину, ипак он неће радити више од 5 часова дневно.

Ја мислим, да не можемо овај принцип осмочасовног радног времена рушити и ићи назад. Ја бих био и за девет часовни рад, али за сада не можемо ићи тако далеко. У интересу је целокупне наше народне привредне ситуације, која је исто тако и у интересу радника, да код тих изузетака будемо смотрени и да кад нађемо нешто што с погледом на садашњу нашу ситуацију треба чинити, да то и чинимо. Ја мислим, да и господин Министар за Социјалну Политику неће бити против тих изузетака.

Заменик Председника **Љуба Јовановић**: Реч има господин Министар за Социјалну Политику.

Министар за Социјалну Политику др. **Вјекослав Куковец**: Ја нисам био никакав социјалистички министар, него министар за социјалну политику и био сам буржуј и грађански политичар. Али, господо, ја сам тамо затекао законе, које су донеле грађанске владе и ја нисам никакав злочин учинио, а ли моји инспектори рада, ако су тај закон применили. Ми имамо могућност, да постојеће стање претресамо, да видимо што је добро и што се може изменити, а измена има овде, како је то и г. Марковић овде и признао, њих има толико да је у битности стање много, како он каже, разблажено и ми овде имамо осамсатно радно време примљено